

HOOFSTUK 7: MYMERING OOR TERAPEUTIESE VERHALE EN KONTEKSTE

'n Mymering het dikwels 'n presipiterende gebeure. In hierdie geval was dit die formulering van die waardes in die voorafgaande hoofstuk en die groeps gesprek wat aan die hand daarvan plaasgevind het. In die uiteensetting van die tweede waarde het ek aandag gegee aan die rol van verhale in die lewe van mense. Dáár het ek geskryf dat ons nie ons verhale kan vertel soos ons wil nie, maar dat die konteks waarbinne ons ons verhale vertel sekere vertellings bemoontlik en ander ontmoedig. Dié oortuiging het uiteraard implikasies vir die terapeutiese gesprek! Die vraag ontstaan naamlik wie by die terapeutiese gesprek, waar ou verhale vertel en nuwe verhale geskep word, betrokke moet wees. As die konteks waarbinne ons ons verhale vertel 'n bepalende invloed het op die verhale wat vertel word, moet die invloedryke gespreksgenote wat saam vertel en luister na ons verhale dan nie deel wees van die terapeutiese gesprek nie? Só is my gedagtes teruggevoer na wat ek in hoofstuk 3.4 oor die sosiaal-konstruksionistiese verstaan van die terapeutiese proses geskryf het. Terugskouend is daar 'n merkbare verskil tussen Harlene Anderson en Michael White ten opsigte van die kontekste wat hulle help skep vir terapeutiese verhale om beslag te kry, 'n verskil waaroor ek my nog nie uitgespreek het nie. Dit het egter vir my nie na die aangewese plek gelyk om hierdie saak onder die waardes te behandel nie. 'n Nuwe geleentheid moes gevind word.

Tydens die eerste samekoms van die fokusgroep het HP my weer bewus gemaak van die inwerking van kontekste op verhaalvorming. Sy het met verwysing na iemand wat aan 'n middel verslaaf is, die volgende gesê: "Terwyl hy die verslawende middel gebruik, is hy die *hero* en tot alles in staat. Elke probleem wat ontstaan, is ander mense se skuld. Volgens hom het hy nie 'n probleem nie. Die probleem lê by die ander mense.... Met al sy verdedigingsmeganismes is die verhaal wat hy vertel vir hom 'n feit" (HP Gesprek 1:115). HP wou by my weet hoe ek tot só 'n persoon sal deurdring. In my antwoord het ek verduidelik dat 'n

probleem sosiaal gekonstrueer word en dat diegene wat saam aan die probleemverhaal skep, betrek moet word by die gesprek oor die probleem (Ek Gesprek 1:116). In dié geval kan die alkoholis nie sy verhaal vertel soos wat hy wil nie. Hierop het HP (Gesprek 1:117) gesê dat ek dié gedagte in die uitwerk van my waardes miskien duideliker moet stel.

Beide bogenoemde gebeure het daartoe aanleiding gegee dat hierdie slothoofstuk 'n mymering oor terapeutiese verhale en kontekste geword het waarin White en Anderson met mekaar vergelyk word.

By White (1990:41) loop terapie uit op die konstruering en benoeming van 'n alternatiewe verhaal. Terapeutiese vrae word ingespan om *unique outcomes* te identifiseer en die alternatiewe verhaal word rondom dié besondere uitkomste opgebou (White 1993:40). Dié alternatiewe verhaal moet die geëksternaliseerde probleemverhaal vervang. 'n Gehoor word betrek om te verseker dat die alternatiewe verhaal wortelskiet en dominansie kry (White 1995:33-34). Die gehoor word saamgestel uit diegene wat die alternatiewe verhaal ondersteun.

By Anderson (1997:91) stuur die terapeutiese proses af op die ontbinding van die probleemverhaal. Vroeër in haar loopbaan het sy dit selfs beskryf as die hoogste doel met die terapeutiese gesprek (Anderson & Goolishian 1988:383). Hierdie doel word bereik aan die hand van gespreksvrae wat die aanmeldende noodverhaal ontwig deurdat dit 'n nuwe verhaal/betekenis voortbring of 'n nuwe vertelling bemoontlik (vergelyk Anderson 1997:113-114). Met die oog hierop, is dit vir haar belangrik dat almal wat betrokke is by die konstruering van die probleem, inskakel by die gesprek (Anderson 1997:87). Die "gehoor" of terapeutiese sisteem is dus in hierdie geval almal wat meewerk aan die skep van die taalwerklikheid wat as die probleem bekend staan. Hulle deelname is belangrik in die dekonstruering van die probleemverhaal. Die samestelling van die terapeutiese sisteem is vloeibaar. "The membership changes as the talking changes" (Anderson 1997:87-88). Wat Anderson (1997:110) betref, behels hierdie verhalende proses terselfdertyd die transformasie van die kliënt se selfnarratief waarsonder 'n nuwe, meer hoopvolle

toekoms nie moontlik is nie. Anders as White, fokus Anderson nie op die ontwikkeling van 'n spesifieke alternatiewe verhaal oor die self nie. Tydens die eksplorering van die vertelde en nog-nie-vertelde verhaal, word nuwe betekenis gegeneer wat 'n nuwe selfverstaan tot gevolg het en op spontane wyse uitloop op verandering.

Vir beide White en Anderson is dit dus belangrik dat die probleemverhaal gedekonstrueer word. Wat White betref, kan hierdie dekonstruering plaasvind buite die sosiale konteks waarin die probleem sy ontstaan het. Die alternatiewe verhaal wat die probleemverhaal vervang, word egter versterk deur 'n nuwe sosiale konteks daarvoor te skep. 'n Vraag wat aan White gestel moet word, is of hierdie benadering sosiaal-konstruksionisties verantwoordbaar is. Toon sy benadering nie 'n sterk sweem van modernistiese individualisme nie? Kom sy benadering nie daarop neer dat die individu die ruspunt van verhale oor die self is nie? (vergelyk Gergen & Kaye 1992:178-179). 'n Verdere vraag wat aan White gestel sou kon word, is of die alternatiewe verhaal oordraagbaar is vanuit die nuwe konteks waarin dit geskep is, na die konteks waarin die probleem sy ontstaan gehad het? (vergelyk Gergen & Kaye 1992:178). Sal die alternatiewe verhaal sy "man" kan staan in die probleemgenererende konteks? Volgens Shotter (1993:180) kan ons immers nie praat soos ons wil of ons verhaal vertel soos ons wil nie. Ons adresseer ander. Ons neem in ag wie die ander is met wie ons in gesprek is, want "...*word is a two sided act* (hy kursiveer)" (Shotter 1999:79). 'n Uiting is deel van 'n dialoog en word altyd voortgebring as 'n respons op 'n voorafgaande uiting/e. Terselfdertyd word die uiting begrens deur die moontlike respons/e van 'n volgende sprekende subjek/te. Die konteks waarbinne gepraat word, het dus 'n effek op hoe 'n gesprek verloop. In hierdie opsig is Harlene Anderson se benadering meer konsekwent sosiaal-konstruksionisties. Die sisteem wat rondom die probleem georganiseer word, is ook die sisteem waarbinne die probleem gedekonstrueer word en die nuwe selfnarratiewe ontwikkel.

'n Tweede saak wat uit die vergelyking van White en Anderson na vore kom, is dat White die probleemverhaal wil vervang met 'n alternatiewe verhaal, terwyl

Anderson eerder verhaale wil laat ontplooi wat meervoudige betekenis voortbring sonder om dit saam te snoer tot 'n eenheidsverstaan. Die terapeutiese gesprek moet gespreksgenote veroorloof "...to develop understandings of their lives and its events, that allow multiple possibilities for ways of being in and acting in the world at any given time..." (Anderson 1997:234). Die verskil tussen White en Anderson op hierdie punt is met ander woorde: Terapeutiese verhaal versus verhaale.

Gergen en Kaye (1992:179) werp 'n kritiese blik op *singularity in narrative* as die uitkoms van terapie. 'n Enkelvoudige nuwe verhaal oor die self beperk die individuele funksionering. "Each narrative of the self may function well in certain circumstances, but lead to miserable outcomes in others. To have only a single means of making self intelligible, then, is to limit the range of relationships or situations in which one can function satisfactorily" (Gergen & Kaye 1992:179). Om byvoorbeeld te glo dat ek 'n suksesvolle persoon is, is net so beperkend as om te glo dat ek as mens misluk. "Both are only stories after all, and each may bear fruit within a particular range of contexts or relationships" (Gergen & Kaye 1992:179). In 'n latere publikasie opper Gergen (1999:174) weer hierdie saak oor 'n enkelvoudige narratief wat oënskynlik deur narratiewe terapie bevorder word:

There is also the question of whether people do indeed live within the structure of single narratives – a life story? Do we carry with us only a single story of our lives, of who we were and where we are now going? Or is it not more likely that we harbor multiple narratives, employed on different occasions for different audiences?

Gergen en Kaye (1992:179) het bogenoemde vrae eintlik reeds vroeër beantwoord. Hulle wys daarop dat die postmoderne bewussyn 'n diepgaande relativisme ten opsigte van *expressions of identity* openbaar. Postmodernisme spoor ons aan tot meervoudige weergawes van die werklikheid. Daarom oordeel hulle dat *re-authoring* of *restorying* 'n eerste orde terapeutiese benadering is "...one which implies the replacement of a dysfunctional master narrative with a more functional one" (Gergen & Kaye 1992:181). Hierdie enkelvoudigheid in verhaalvorming is dikwels juis 'n baie belangrike konstituerende element in die

probleme wat mense ondervind. Daarom pleit Gergen en Kaye (1992:178-181) vir die transendering van enkelvoudige narratiewe in terapie.

... for the postmodern practitioner a multiplicity of self-accounts is invited, but a commitment to none. It encourages the client, on the one hand, to explore a variety of means of understanding the self, but discourages a commitment to any of these accounts as standing for the 'truth of self'. The narrative constructions thus remain fluid, open to the shifting tides of circumstance – to the forms of dance that provide fullest sustenance.

(Gergen & Kaye 1992:180)

Volgens Gergen en Kaye (1992:183) bevorder Anderson en Goolishian se benadering tot terapie, waarin hulle 'n *openness to experience, together with a readiness to adopt multiple perspectives* bemerk, hierdie transendering van enkelvoudige narratiewe en gefikseerde betekenis.

Dit maak vir my persoonlik baie sin en dit is huidig my strewe om ook in my pastorale werk op 'n kreatiewe wyse deel te neem aan die eindelose ontvouing van die betekenis van die lewe.

I will try
to fasten into order enlarging grasps of disorder, widening
scope, but enjoying the freedom that
Scope eludes my grasp, that there is no finality of vision,
that I have perceived nothing completely,
that tomorrow a new walk is a new walk

(Ammons aangehaal in Gergen &
Kaye 1992:184)